

Pròleg
SCHRÖDINGER QUÀNTIC

LES LLEPADES VERMELLOSES D'UN CAPVESPRE tardoral es reflectien a les aigües manses, estòlides, del Roine. Era el tercer dia d'octubre del 1940, any segon de la més colossal estossinada de la Història, i jo contemplava, en silenci, els edificis grisos de la vella ciutat de Lió, quan va repicar el telèfon. Una veu ronca va demanar:

—El senyor Pere Comelles?

—Soc jo.

—El truco del Deuxième Bureau...

El Deuxième Bureau eren els serveis d'intel·ligència francesos: l'equivalent de l'MI6 anglès o la CIA americana. Ara: després de la derrota de França en la guerra llampec de l'estiu i el passeig triomfal de Hitler pels Camps Elisis i la Torre Eiffel, havia estat dissolt. Per què necessitaven servei d'espionatge uns francesos instal·lats al balneari de Vichy i esdevinguts vassalls dels amos nazis? Quan vaig respondre això, la veu del telèfon va replicar:

—El general De Gaulle organitza la Resistència des de Londres. I també ha reclutat antics agents del Deuxième Bureau. Ens hem guanyat moltes simpaties. Tenim ulls i orelles pertot.

—En aquest cas —vaig contestar—, deuen saber que soc un inspector de policia abans destinat al Quai des Orfèvres de París i avui arraconat a podrir-se al cementiri dels elefants.

Els nazis em tenen posat el dit a l'ull, perquè la meva dona és jueva. Els col·laboracionistes de Vichy tampoc no confien en mi: pensen que soc un català-espanyol torracollons, de tendències republicanes. I vostès què en pensen, senyor...?

—Gilles. Tothom em diu Gilles.

—Un nom en clau, com a les novel·les d'espies?

—No se'n foti, company. Soc un espia. I l'hi demostraré: ho sé tot, sobre vostè. Per exemple, que és nascut a Barcelona, que va emigrar a París el 1920 amb son pare cineasta i sa mare prestidigitadora, i que va estudiar Física, primer a la Sorbona i després a la Universitat Humboldt de Berlín. Ha estat una gran promesa en el món acadèmic, senyor Comelles. Un expert en aquella disciplina singular que anomenen Física Quàntica. Ha entaulat amistat amb Werner Heisenberg, Albert Einstein, Niels Bohr i Erwin Schrödinger... El darrer és aquell científic sonat que va inventar allò del gat tancat en una capsa radioactiva, que és ahora viu i mort... O no era ell?

En sentir el seu nom, Schrödinger, el meu gat, subtil i silenciós com una partícula subatòmica, va saltar a la tauleta del telèfon. Li vaig gratar el cap. Ell va abaixar les orelles i va roncar. Gilles va prosseguir:

—D'aquella època a la Universitat de Berlín data la seva amistat amb un altre estudiant brillant: Gunther Netzer. Què? He copsat la seva atenció? Li interessa?

—Continui.

—Deu ser dura, la Física Quàntica. Suposo que costa, viure d'acord amb el *principi d'incertesa* de Werner Heisenberg... Tot allò dels electrons que poden ser a dos llocs alhora, es comuniquen d'una punta a l'altra de l'univers i els efectes precedeixen les causes... De vegades, la gent necessita tocar de peus a terra: fugir d'una disciplina on tot és *incert* cap a un món on manen les *certeses*. Oi? Vostè les va buscar a la policia: va esdevenir inspector al Quai des Orfèvres, a París. El seu amic Netzer va trobar certeses

absolutes als dogmes del partit nazi i entre els rangs de les SS. Ara és comandant i pertany al cercle més proper a Hitler. Veu per on vaig?

—I tant! Vostè no en té ni puta idea, de Física Quàntica.

—*Touché!* En canvi, m'he assabentat d'altres coses. Sé que Hitler ha comprat, amb la mediació de Netzer i a un preu força elevat, documents relatius a la vida privada del general Franco. Concretament: s'hi revela la identitat de *l'amant de Franco...*

Va callar, per aprofitar l'efecte retòric del silenci. No n'hi havia, tanmateix: Schrödinger roncava i jo li acaronava la panxa —sé com els molesta, als gats, i em venia de gust fer-lo empenyar. Gilles va insistir:

—Vostè sap qui és, aquesta *amant*?

—No. He vist els documents, però no els he llegits. Es tracta de cartes.

—Entesos. No nega estar al corrent de l'assumpte. Així doncs, aniré al gra. Tinc una missió per a vostè, senyor Comelles: vull que recuperi aquestes cartes.

—Ah! Ja ho veig! Serà molt fàcil. Només cal entrar clandestinament a Alemanya, penetrar a la Cancelleria del Reich una nit de lluna clara, fer explotar una caixa forta amb nitroglicerina i tocar el dos.

—No li caldrà. Bones fonts asseguruen que Hitler i Franco s'entrevistaran les properes setmanes, possiblement a l'estació fronterera d'Hendaia.

Per un cop a la vida, el Deuxième Bureau estava ben informat. Vint dies més tard, el 23 d'octubre del 1940, els dos capítosts mantindrien a la ciutat francesa una famosa entrevista. Les negociacions per a una possible entrada d'Espanya en la guerra van fracassar de manera fragorosa. I puc avançar que jo hi vaig influir decisivament. Durant unes hores, a Hendaia, no vaig simplement *patir* la Història

—com la immensa majoria de la gent, com els seixanta-

cinc milions de morts de la Segona Guerra Mundial— sinó que vaig ajudar a *bastir-la*.

Ara bé: res d'això no havia succeït encara aquell vespre del 3 d'octubre. Gilles va seguir enraonant, en un xiuxiueig, com si temés escoltes a la línia telefònica:

—Hitler vol reforçar el seu flanc sud amb l'entrada d'Espanya a la guerra. I no està disposat a pagar el preu que demana el dictador espanyol —algunes colònies franceses d'Àfrica. El refotut Führer exigeix suport incondicional i gratuït, i l'obtindrà fent xantatge amb les cartes de *l'amant de Franco*. Ho pesca?

—I tant.

—Tret que vostè les recuperi abans, és clar.

—I serà tot bufar i fer ampolles, oi? —vaig replicar, sorneguer—. M'hi jugo un pèsol que fins i tot ha ordit un pla, senyor Gilles. Un d'aquells infal·libles, que sempre acaben amb una colla d'herois afusellats.

—Tinc un pla, en efecte.

—Se'l pot fotre on li càpiga, el pla!

—Coneix el Tonton Flingueur, rere la plaça Terreaux? Sí? Hi seré en una hora, per concretar els detalls.

—Potser s'hi florirà, esperant. No ho veig clar, tot plegat. A més, ¿per què jo? Soc poli, no espia!

—Molt senzill: perquè vostè ha estat des del primer dia barrejat en aquest merder. Ha destapat i resseguit el cas de *l'amant de Franco*, i ningú no el coneix com vostè.

Va penjar i vaig restar uns moments amb els ulls clavats en un reflex vermell al corrent tèrbol del Roine, mentre Schrödinger, el gat quàntic, em mossegava la mà. A penes notava la punxada dels seus ullals, però: els darrers mots del desconegut m'havien transportat, en el record, cap als orígens d'aquella estranya aventura.

EL DETECTIU QUÀNTIC

LES LLEPADES VERMELLOSES D'UNA ALBADA estival es reflectien a les aigües manses, estòlides, del Sena. Era el primer dia de juliol del 1939, just dos mesos abans que comencés la més colossal estossinada de la Història, i jo fumava, abocat a una finestra del meu despatx del Quai des Orfèvres, quan va repicar el telèfon. La veu de l'inspector Lapointe va dir:

—Tenim feina. Dos *macabeus*.

Macabeus era el mot d'argot per designar “cadàvers”.

—Tan d'hora?

—A Belleville els assassins no dormen mai.

Era el barri més miserable de París, els lladres, macarrons, acordionistes, putes, bugaderes, poetes, soldats i venedors de diari del qual havien estat mitificats en els darrers anys per cançons de moda de l'Edith Piaf, estil *Les mômes de la cloche* i *Mon légionnaire*. Hi vam fer cap en dos cops de volant. Un agent d'uniforme ens va aturar davant la porta del Bleu Ciel, un cabaret de tercera. Ens va guiar per un carrer atapeït d'una gernació de xafarders i badocs. En indrets com Belleville, el crim és més que un passatemps: quasi un espectacle —i la gent humil s'hi aboca com els rics escanyapobres a l'escenari de l'Òpera Garnier o el del Folies Bergère.

L'agent em va fornir de les explicacions preliminars. Una hora abans, un veí que tornava fent esses a casa havia

sentit tres trets. Encuriosit, havia penetrat al carreró i hi havia vist un home que n'escorcollava un altre que jeia a terra, com mort. "Ei! Qui és? Què ha fet?", havia cridat. I l'individu, després de dubtar uns instants, s'havia fet fonedís corrent com una llebre. Descripció: un home més aviat alt, prim, àgil. Res més: era massa fosc per distingir-li la cara. En acostar-se, el veí havia comprovat que el paio de terra era mort i un segon cadàver jeia uns metres enllà. Per estalviar-se embolics, havia trucat de seguit a la bòfia.

Els *macabeus* estaven estesos enmig del carreró, en posicions inversemblants. És curiós que els morts tinguin tendència a caure com titelles desballestats, sempre amb els braços torts i les cames flexionades en angles estrambòtics. El primer empunyava una pistola, jeia panxa enlaire i tenia la camisa xopa de sang. Lapointe la va descordar i va amollar un crit de perplexitat. La ferida no era de bala, sinó la mena de tall allargassat, vertical, típic d'una ganivetada. Va ensumar el canó de l'arma i va negar amb el cap: l'arma no havia estat disparada.

La situació, si més no, resultava curiosa: un pinta amb pistola que, sense temps de disparar, és mort per arma blanca. El segon *macabeu* estava bocaterrosa, tenia una ferida semblant al pit i estava desarmat.

—Qui els ha disparat, els tres trets? —va demanar Lapointe.

—Aquest que tens a davant. Segur que l'assassí, el paio del ganivet, se n'ha endut la pistola.

—I per què no s'ha emparat de la de l'altre?

—En enxampar-lo el borratxo, ha fugit.

Vaig escorcollar el mort: a més de la pistola, li mancava la cartera. Vaig tornar al primer *macabeu*. Tal com imaginava, hi vaig trobar documentació. Es tractava d'un passaport espanyol, expedit a Burgos el 22 de juny del 1939. L'individu en qüestió es deia Carlos Méndez García i havia entrat a França en tren dos dies abans, el 29 de

juny. D'allò se'n deia arribar i moldre: desembarcar a París, intentar assassinar i ésser assassinat.

Perquè d'allò es tractava: de dos assassins espanyols, enviats per Franco. La guerra civil a Espanya havia acabat a l'abril, just tres mesos enrere, i des d'aleshores havien sovintejat a París els homicidis d'elements republicans a l'exili. El procediment era sempre el mateix: es proveïa un parell de polis o exsoldats morts de gana de documentació falsa, l'ambaixada d'Espanya a París els facilitava armes i se'ls assignava un objectiu a suprimir sense fer gaire soroll. En la majoria dels casos, així era, puix que les víctimes no eren els principals capitosts republicans (com Azaña, Negrín o Largo Caballero), sinó dirigents de segona línia que s'havien guanyat l'animadversió dels militars o capellans feixistes i podien ser liquidats discretament, sense risc d'ulteriors embolics diplomàtics. Jo ho havia observat des del meu despatx de la Policia Judicial, i el sistema acostumava a funcionar: els assassins no deixaven rastre, s'eclipsaven en el tumult cosmopolita parisenc i reapareixien (suposo) a Madrid, Burgos o El Ferrol del Caudillo per rebre felicitacions, copets a l'esquena i un suplement a les quartilles de racionament, de forma que les mullers i la canalla no passessin massa gana en la sinistra misèria de la postguerra.

Aquell cas era diferent, però. El pinta a qui havien de pelar el Carlos Méndez García i el seu company era del morro fort. Tot sol, armat només amb un ganivet, s'havia desempallegat de dos pistolers i havia intentat robar-los les armes i la documentació, per tal d'entrebancar l'enquesta policial. L'aparició del borrarxo havia frustrat, a mitges, el seu pla. Disposava no només del passaport fals a nom de Carlos Méndez García, sinó de la seva cartera. Contenia dos-cents cinquanta francs i cent pessetes en bitllets, tres paperets amb adreces de París, el carnet d'una societat de caçadors de Miranda de Duero a nom de Felipe Buitrago Rozas, una foto de família, ratada, amb muller i cinc cria-

tures, i una altra d'un home jove i atractiu, pentinat amb brillantina i proveït d'un bigotet estil Clark Gable. Li vaig donar la volta. Al darrere no hi constava cap nom, però sí els mots "Máxima prioridad", vora un signe del tot explícit: una diana. Vaig tornar a estudiar la foto de l'individu: tot un prototip de *latin lover*. Em resultava més fàcil imaginar-lo de gigoló als cabarets de luxe de la plaça Pigalle o dels Camps Elisis, que no pas pels carrerons llardosos de Belleville, voltat de putes barates i gossos famèlics.

Lapointe va treure el cap per damunt la meva espatlla i va comentar:

—Aquesta mena de Rodolfo Valentino és l'as del ganyivet? Sabem com es diu?

—Encara no. Però m'ensumo que no trigarem gaire a esbrinar-ho.

Javier Martínez de Irujo. Aquest és el nom que em van donar l'endemà dos espanyols abillats amb vestits llardosos i camises rebregades semblants a les des dos *macabeus* de Belleville. A recepció del Quai des Orfèvres els van adreçar a mi: com que parlo la llengua de Torquemada, Quevedo i altres il·lustres conciutadans, la direcció de la casa m'havia nomenat —oficiosament— responsable de relacions amb tot allò que s'escampa al sud de la serralada pirinenca. Quan em van notificar la visita, els vaig fer esperar un parell d'hores, mentre em cruspia un entrepà de fuet i escoltava per ràdio la prèvia de l'etapa del dia del Tour de França.

Pedro Caballero i Obdulio Rubio eren dos agregats culturals de l'ambaixada espanyola a París —és a dir, un parell d'espies de tan ínfima categoria que ni tan sols parlaven francès enllà del *bon jour* i el *ça va?* Caballero em va allargar una foto de *latin lover* idèntica a la que ja havia vist el dia abans, i va contar que Javier Martínez de Irujo era un anarquista molt perillós, actiu militant de la CNT i la FAI, responsable de nombrosos crims a Espanya durant la guerra

i de l'assassinat d'un parell de capitostos franquistes de visita a París. Després em va lliurar una ordre d'arrest amb el tampó del Ministerio del Interior. La vaig llegir en diagonal i vaig respondre:

—Ja sé que vostès no hi estan acostumats, senyors espanyols, però a París les coses funcionen d'una altra manera. Aquest paperot, a França, no té cap valor. Perquè pugui ajudar-los a perseguir i engarjolar aquest individu, caldrà que ho autoritzi un jutge. L'inspector Lapointe els acompanyarà. Han dut el dossier del cas?

L'Obdulio Rubio va obrir un maletí ratat i en va treure una carpeta verda, amb un encapçalament que deia *Juzgado de Instrucción número 8, Madrid*. Ho vaig fullejar: una colla de pàgines esparses amb textos sense puntuar i farcits de faltes d'ortografia. Els ho vaig tornar i van marxar a veure el vell rondinaire de Didier Comélieu, un carca tan obsedit amb el procediment que —n'estava segur— els foragitaria del despatx a puntades de peu.

Mentre eren fora, vaig tornar a mirar-me el full de l'ordre d'arrest, a la cerca de detalls. Martínez de Irujo era reputat nascut a Màlaga el 1902, emigrat a Barcelona el 1918 i militant anarquista d'ençà del 1920. Els crims de què se l'acusava, de tan vagues i genèrics, eren notòriament inventats —potser tant com el nom i la biografia del personatge. A l'Espanya de Franco tot rajava pel broc gros: n'hi havia prou amb vint minuts de consell de guerra sense advocat defensor i amb càrrecs risibles per encaixar al pit els set bocins de plom que, segons les ordenances militars, corresponen a traïdors i sediciosos. Tot d'una em vaig fixar en unes paraules, a la capçalera del document, ratllades amb cura. Més: ratllades gairebé amb fúria, com per assegurar-se que dos talossos com Caballero i Rubio no les llegissin.

El vaig pujar a les golfes per encarregar a Moulins, el cap de la científica, que l'analitzés. Quan baixava em va

aturar Pascal Quéméner, el metge forense, per donar-me notícies de l'autòpsia dels dos *macabeus* de Belleville.

—És el que deies, Pere. Els van pelar d'una ganivetada! —va exclamar—. Una sola cadascun! Però compte: no pas ganivetades normals. L'assassí va *llençar* els punyals. Directes al cor! Vols un consell? Ves als circs i als locals de *music hall*. Aquest paio deu ser un llançador de punyals professional, com el general Alcázar.

El pobre Quéméner va haver de contar-me que Alcázar, personatge secundari de les historietes de Tintin, apareixia a *Les set boles de cristall* llençant una pluja de punyals sobre Chiquito, un paio peruà descendent dels emperadors inques.

Al cap d'una hora, vaig rebre l'ordre d'arrest espanyola acompanyada d'una breu nota de Moulins:

El text ratllat és aquest:

“Màxima prioritat. Afer: amant de Franco.”

I és així que em vaig trobar, sense encomanar-me a Déu ni al Diable, amb els peus enfangats en un cas tan perillós com rocambolesc.

“L'amant de Franco”, em vaig repetir. Com qualsevol cas on aparegui el mot “amant”, la cosa podia a xantatge puix que, pel que en recordava, el Caudillo de tots els espanyols estava casat amb una carca tan catòlica com ell mateix —o potser a l'inrevés? Ara: tractant-se del Caudillo d'un país acabat d'emergir d'una guerra civil, envoltat de militars assassins, bisbes pederastes, falangistes pronazis, monàrquics ressentits i aspirants a manaires de tota mena, allò assumia una dimensió del tot diferent. En un moment de consolidació del règim feixista espanyol, amb Hitler annexionant-se mitja Europa i una guerra imminent, l'aparició d'una *cocotte* parisenca amb un petit bastard de Franco podia tenir un efecte explosiu. Era d'allò, que es tractava?

Quan Caballero i Rubio van tornar, amb la cua entre les cames, d'entrevistar-se amb el jutge Comélliau, els vaig

collar una mica amb el tema de dos “turistes” espanyols morts el dia abans, misteriosament, a Belleville. Van fingir no tenir-ne ni idea, és clar. A continuació, van optar per intentar la pràctica més ancestral d'Espanya, després del *machismo* i els toros: la corrupció. Rubio va treure's de l'infern de l'americana un feix de bitllets de cent pessetes i va xiuxiuejar:

—Això és per a vostè, si ens ajuda. Discretament.

Jo me'n vaig fotre als morros:

—Moneda espanyola? Au, va! Això no val ni com a paper de vàter.

—I si li oferís francs?

—Provi-ho amb dòlars. O amb l'or de Moscou, si el troben.

Només després d'aquesta sorna van entendre, a la fi, que, malgrat ser poli, parlar en castellà i ser d'origen espanyol, no era el seu aliat —més aviat al contrari. Es van cofar els barrets i, drets davant de la porta, van proferir el que per a ells eren terribles insults:

—Vostè és un ateu. Un roig...

—Un jueu...

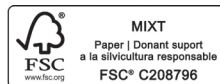
—Pitjor encara: un català!

A la tarda em va trucar Lapointe: havia trobat la pista del Javier Martínez de Irujo. Es tractava de l'hotel Lorraine, situat en un carreró a uns dos-cents metres d'on havien aparegut els *macabeus* dels dos assassins espanyols. Tot i que a Belleville la competència és ferotge, juraria que es tractava de l'hotel més atrotinat i pudent del barri. Així ho proposaven la façana amb la pintura verda escrostonada, els finestrons desmuntats, sutge d'un incendi als ràfecs, el rètol d'on s'havien despenjat la “h” i l'accent circumflex de la “o”, una porta que s'aguantava a penes sobre una frontissa i les rajoles boterudes de la recepció. Em va atendre una dona de carns fluents i pell vermellova, el cap cobert de bigudins grocs. Davant la foto, va comentar:

Aquesta obra va ser guardonada amb el XXXIV Premi Ferran Canyameres de Novel·la, 2025, convocat per la delegació d'Òmnium de Terrassa. El jurat estava format per Montserrat Beltran (presidenta), Eloi Falguera, Andreu Grau, Àngels Marzo i Anna Carol (secretària).

© del text: Francesc Puigpelat Valls, 2026
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S.L., 2026
Sant Salvador, 8 — 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: abril de 2026
ISBN: 978-84-1303-717-2
DL: L 363-2026
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S.L.
www.bobala.cat

Paper certificat pel Forest Stewardship Council®

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.